

'Anderhalve meter' is een eigentijds relict van een stokoude manier van tellen

Taal

Van TON DEN BOON

Voorlopig moeten we 150 centimeter afstand houden van elkaar. 1,5 meter dus, oftewel één en een halve meter. Maar meestal hebben we het over anderhalve meter. Waarom eigenlijk, wil een lezer weten.

De woordgroep anderhalve meter hebben we te danken aan een eeuwenoude manier van tellen. In de Middeleeuwen werden niet alleen de hele, maar ook de halve getallen apart geteld: 0,5 was het eerste 'half', 1,5 heette anderhalf, 2,5 was het derdehalf (in het Middelnederlands: derdalf), 3,5 heette vierdehalf, 4,5 heette vijfdehalf enzovoorts. Hieruit valt op te maken dat 'ander' tweede moet hebben betekend: 1,5 was dus het 'tweede half' (anderhalf) tussen 0,5 en 2,5 in.

Deze oorspronkelijke betekenis van 'ander' is terug te vinden in aardig wat samenstellingen en uitdrukkingen die we nog altijd gebruiken. Zo verwijst 'de een en de ander' eigenlijk naar de ene (of eerste) en de tweede persoon. Ook in de formules 'eenmaal, andermaal' (een eerste keer en een tweede keer) betekende 'ander' van oorsprong tweede, net als in 'ten enenmale en ten anderen male' (letterlijk: voor de eerste en de tweede keer), 'om de andere dag' (om de tweede dag, dus steeds een dag overslaand) en 'enerzijds, anderzijds' (aan de ene en aan de tweede kant).

De oude manier van tellen waarbij 2,5 derdehalf en 3,5 vierdehalf heette, is lang geleden in onbruik geraakt. Alleen anderhalf in de betekenis 1,5 is hiervan overgebleven. Dat anderhalf korter en couranter is dan een en een half, verklaart waarom we de 1,5-metersamenleving nu geen een-en-een-halfmetersamenleving gaan noemen, maar een anderhalvemetersamenleving.
